

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุ ในจังหวัดชลบุรี

The Need of Elderly's Work Efficiency Development in Chon Buri Province

สุนทร สุวรรณละออง (Sunate Suwanlaong)¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง 200 คน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. สถานการณ์ทำงาน

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุวัยกลางไม่ได้ทำงาน และผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุวัยต้น ส่วนเหตุผลที่ผู้สูงอายุทำงานเป็นเพราะต้องการมีรายได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุวัยกลางจะทำงานอื่น ๆ (ที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม ประมง รับจ้าง ค้าขาย การศึกษา การเมือง) อย่างไรก็ตามและผู้สูงอายุส่วนใหญ่ โดยเฉพาะผู้สูงอายุวัยกลางรู้สึกไม่มีความสุขในการทำงาน

2. เปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน

ภาพรวมพบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และความรู้ ทักษะในการทำงาน โดยผู้สูงอายุวัยต้นต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุวัยกลาง เมื่อเรียงลำดับความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน

¹ ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้น เรียงลำดับได้ดังนี้ (1) ด้านร่างกาย (2) ด้านจิตใจ (3) ด้านสังคม (4) ด้านความรู้ทักษะในการทำงาน ส่วนผู้สูงอายุวัยกลาง เรียงลำดับได้ดังนี้ (1) ด้านร่างกายและด้านจิตใจ (2) ด้านสังคม (3) ด้านความรู้ทักษะในการทำงาน

คำสำคัญ: ความต้องการ, การพัฒนาศักยภาพการทำงาน, ผู้สูงอายุวัยต้น, ผู้สูงอายุวัยกลาง

Abstract

This research aimed to study: 1) work situation of the Young-old and the Middle-old in Chon Buri, and 2) the comparison of needs for the development of work proficiency of the Young-old and the Middle -old in Chon Buri. The study employed quantitative methodology. 200 samples were selected. The research tool was questionnaire. The results were as follows:

1. Work situation

Most of the elderly, especially the Middle-old group, were not working. The elderly who were still working was the Young-old group. The reason for working was that these elderly people, especially the Young-old ones wanted to earn income. Most of the elderly, especially the Middle-old group were working in various fields (that were not related to agriculture, fishing, laborer, trading, education, and politics). However, the elderly, especially the Middle-old ones, were not happy at work.

2. The comparison of needs for work efficiency development

It was found that there were four aspects of differences in the needs for the development of work proficiency of the Young-old and the Middle-old at the significance level of 0.5. They included physical, mental, social, and working skills. The Young-old people wanted to develop their holistic working skills more than the Middle-old people did. The Young-old people's needs for the development were ordered as follows:

1) physical development, 2) mental development, 3) social development, and 4) working skill development. The Middle-old people's needs for the development were ordered as follows 1) physical development and mental development, 2) social development, and 3) working skill development.

Keywords: Need, Work Efficiency Development, Young Elderly, Middle-Old Elderly

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2543-2544 ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ คือ มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557, หน้า 1) และเมื่อพิจารณาจากดัชนีการสูงวัย (Aging Index) ซึ่งแสดงถึงการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) พบว่า ประเทศไทยมีดัชนีการสูงวัยต่ำกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุมีมากกว่าจำนวนเด็ก (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557, หน้า 1) และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่า ในปี พ.ศ. 2566 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 14.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเท่ากับว่าในปี พ.ศ. 2566 หรืออีกประมาณ 17 ปี ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์” โดยในปี พ.ศ. 2576 ประเทศไทยจะมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากถึง 18.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 29 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งหมายถึงการกลายเป็น “สังคมสูงวัยระดับสุดยอด” (คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2559, หน้า 5-6)

จังหวัดชลบุรี ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย มีประวัติศาสตร์อันยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยความอุดมสมบูรณ์และภูมิศาสตร์อันเหมาะสมของพื้นที่ในการเชื่อมต่อกับชุมชนต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน ทำให้พื้นที่ได้กลายเป็นเมืองที่มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

การค้าและวัฒนธรรมอันโดดเด่น เมื่อผสมผสานเข้ากับการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งตะวันออกของประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินับตั้งแต่ฉบับที่ 4-5 เป็นต้นมาได้เพิ่มแรงดึงดูดให้ชลบุรีกลายเป็นเป้าหมายของ ผู้คนแรงงาน ทุน ผู้ประกอบการต่าง ๆ ให้เข้ามาลงหลักปักฐานในพื้นที่แห่งนี้เป็นจำนวนมาก ปัจจุบันจังหวัดชลบุรีได้กลายเป็นเมืองอุตสาหกรรมและเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของประเทศไทยจากการศึกษาตัวเลขจำนวนประชากรผู้สูงอายุและดัชนีการสูงวัยในปี พ.ศ. 2556 พบว่า จังหวัดชลบุรีมีประชากรสูงอายรวม 153,361 คน แบ่งเป็นชายจำนวน 66,139 คน หญิงจำนวน 87,222 คน เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดต่าง ๆ จำนวนจังหวัด 77 จังหวัด พบว่า ดัชนีการสูงวัยของจังหวัดชลบุรีจัดอยู่ในลำดับที่ 66 โดย อันดับ 1 ที่มีดัชนีการสูงวัยสูงสุด ได้แก่ จังหวัด ลำปาง ส่วนอันดับสองคือ จังหวัดลำพูน และ อันดับสุดท้ายลำดับที่ 77 คือ จังหวัด เชียงใหม่ (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557, หน้า 4-6) และจากข้อมูลรายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พบว่าในปี พ.ศ. 2558 จังหวัดชลบุรีมีประชากรทั้งสิ้น 1,455,039 คน จัดเป็นผู้มีอายุระหว่าง 0-14 ปี ร้อยละ 19.78 อายุระหว่าง 15-59 ร้อยละ 68.36 และอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 11.86 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2559 หน้า xxvii) เมื่อพิจารณารายละเอียดประชากรผู้สูงอายุ พบว่า จังหวัดชลบุรีมีประชากรผู้สูงอายุทั้งสิ้น 168,605 คน แบ่งเป็นวัยต้น (อายุระหว่าง 60-69 ปี) จำนวน 95,066 คน ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุระหว่าง 70-79) จำนวน 48,442 คน และผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) จำนวน 25,097 คน (คำนวณโดยผู้วิจัย จากข้อมูลรายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2559) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559, หน้า 9) และหากคิดเทียบเคียงกับประชากรทั้งหมดของจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2558 ซึ่งมีจำนวน 1,455,039 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2559 หน้า xxvii) จะพบว่า จังหวัดชลบุรีมีประชากรผู้สูงอายুর้อยละ 11.58 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การเข้าสู่สังคมสูงวัยตามคำอธิบายทางประชากรศาสตร์ที่ต้องมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 จังหวัดชลบุรีจึงถือว่าเป็นสังคมสูงวัย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาตัวเลขประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปของจังหวัดชลบุรีที่ต้องการพัฒนาขีดความสามารถในช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 จะพบว่ากลุ่มประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีตัวเลขความต้องการการทำงานถึงร้อยละ 24.13 กล่าวคือ ปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนผู้สูงอายุต้องการทำงานจำนวน 1,044 คน และ พ.ศ. 2558 มีจำนวนผู้สูงอายุต้องการทำงาน

จำนวน 1,296 คน ทำให้คิดเป็นจำนวนผู้สูงอายุที่ต้องการการทำงานเพิ่มขึ้น 252 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.13 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2559, หน้า 74)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า จะเห็นได้ว่าจังหวัดชลบุรีมีผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มขึ้น อีกทั้งผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่ความต้องการทำงานเพิ่มมากขึ้นด้วยนอกจากนี้ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุมักจะเหมารวมผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปโดยไม่ได้ออกแบบแยกช่วงอายุอย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถแยกแยะหรือมองเห็นความแตกต่างของความต้องการของผู้สูงอายุได้ละเอียดนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ทั้งวัยต้นและวัยกลาง เพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์สังคมสูงวัยของจังหวัด และต้องการข้อมูลเพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบและวางแผนการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มวัยในจังหวัดชลบุรีได้อย่างถูกต้อง สอดคล้อง และตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวทางในการพัฒนาการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี
2. นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร: ศึกษาเฉพาะผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ขึ้นไปแต่ไม่เกิน 79 ปี

ขอบเขตด้านพื้นที่: ศึกษาเฉพาะพื้นที่ จังหวัดชลบุรี เนื่องจากชลบุรีมีความเป็นเมืองหลายระดับ จึงกำหนดแบ่งพื้นที่เมืองชลบุรีเป็น 4 พื้นที่ คือ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอพนัสนิคม อำเภอบ่อทอง และเมืองพัทยา อันเป็นพื้นที่เมืองที่มีลักษณะเมือง กึ่งเมืองกึ่งชนบท ชนบท และพื้นที่พิเศษที่เป็นเมืองแบบนานาชาติ

ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษาครอบคลุมเรื่องสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุ ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และทักษะความรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางที่เหมาะสมสำหรับจังหวัดชลบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

ความต้องการ มาจากภาษาอังกฤษว่า needs ซึ่ง A.H Maslow ได้เสนอความคิดเรื่อง Maslow's Hierarchy Needs Pyramid ไว้ในช่วง ค.ศ. 1960 ซึ่ง สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2555, หน้า 8-10) ได้นำมาอธิบายไว้และสามารถสรุปความต้องการของคนแบ่งออกเป็น 5 ชั้นจากสูงไปต่ำดังนี้

1. ความต้องการด้านร่างกาย (Bodily Needs of Physiological Needs) เช่น มนุษย์ต้องการอาหารน้ำ ต้องการทางเพศ ต้องการพักผ่อน ต้องการอุณหภูมิตามสมควรในการดำรงชีวิต เป็นต้น
2. ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคงในชีวิต (Safety Needs or Security Needs) ต้องการอาชีพที่มั่นคง ไม่ต้องการให้ใครมาทำร้าย เป็นต้น
3. ความต้องการด้านสังคม (Love and Belonging Needs) มนุษย์ต้องการความรัก ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรต่าง ๆ การได้รับการยอมรับจากคนในกลุ่ม เป็นต้น

4. ความต้องการได้รับการยกย่องหรือมีฐานะเด่นในสังคม (Self-esteem Needs) มนุษย์ต้องการได้รับการสรรเสริญ เคารพ หรือการยอมรับนับถือจากคนในสังคม อันจะทำให้รู้สึกอิสระมีเสรีภาพ

5. ความต้องการที่จะได้กระทำตามความสามารถที่เป็นจริง (Self-actualization) ซึ่งจัดเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของบุคคลเพื่อสะท้อนถึงความสามารถและศักยภาพของตนเอง

วิธีประเมินความต้องการ อาชัญญา รัตนอุบล (2559, หน้า 95) ได้กล่าวไว้ว่ามี 5 วิธี คือ 1. การศึกษาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) 2. การสัมภาษณ์ (Interview) 3. การขอข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) 4. การจัดกลุ่มขนาดเล็ก (Focus group) 5. การสำรวจ (Survey) ซึ่งการตัดสินใจจะใช้วิธีการใดในการประเมินความต้องการ จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัย 3 ประการ คือ เวลา แหล่งทรัพยากร และ ความรู้

นิยามศัพท์

ผู้สูงอายุ หมายถึง ประชากรชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 60-79 ปีที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตจังหวัดชลบุรีไม่น้อยกว่า 1 ปี

ผู้สูงอายุวัยต้น หมายถึง ประชากรชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปีที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตจังหวัดชลบุรีไม่น้อยกว่า 1 ปี

ผู้สูงอายุวัยกลาง หมายถึง ประชากรชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปีที่มีภูมิลำเนาหรือพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตจังหวัดชลบุรีไม่น้อยกว่า 1 ปี

การทำงาน หมายถึง กิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตที่ทำแล้วอาจได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งของ หรือความสุขทางกายและใจ หรือทำแล้วได้ผลกำไรอย่างไรอย่างหนึ่ง

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน หมายถึง ความประสงค์หรือความปรารถนาของผู้สูงอายุในการพัฒนาศักยภาพการทำงาน 4 ด้าน คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ความต้องการทางด้านสังคม ความต้องการทางด้านความรู้ ทักษะ

ความต้องการทางร่างกาย หมายถึง ความประสงค์ที่เกิดจากข้อเรียกร้องทางด้านร่างกายอันเป็นเรื่องเบื้องต้นของการดำรงชีวิตให้รอดปลอดภัย

ความต้องการทางจิตใจ หมายถึง ความประสงค์ในการได้รับความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงทางอารมณ์ มีสติ สมานิติ ได้รับการเคารพให้เกียรติ ความเชื่อมั่นอันทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า มีความหมาย มีความสำคัญ มีการเติบโต

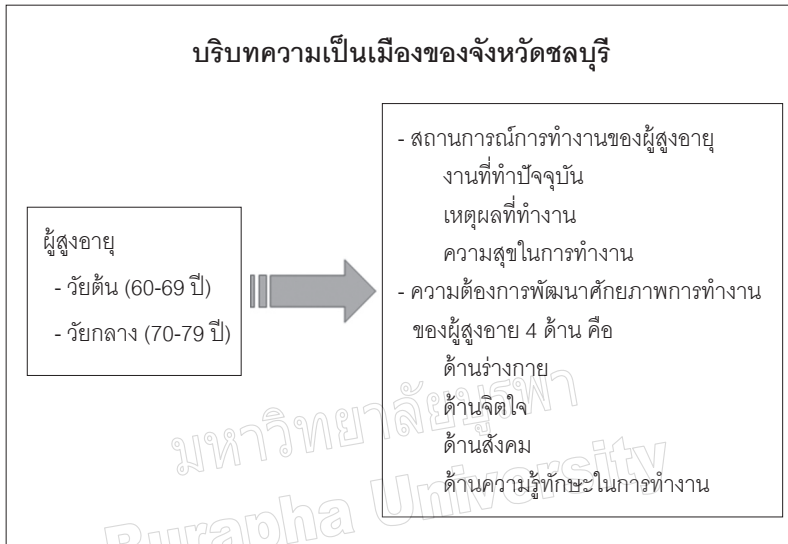
ความต้องการทางสังคม หมายถึง ความประสงค์ในการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน เพื่อนบ้าน กลุ่มสมาคม และครอบครัว เพื่อให้ได้รับการยอมรับ ได้รับการยกย่อง และ มีความมั่นคงในชีวิต

ความต้องการทางด้านทักษะ ความรู้ หมายถึง ความชำนาญ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การใช้คอมพิวเตอร์และโปรแกรมต่าง ๆ ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่น ๆ ทักษะเฉพาะด้าน (เช่น ด้านบัญชี การเงิน พัสดุ งานช่าง งานไม้ เป็นต้น) การทำงานเป็นทีม การใช้อุปกรณ์สื่อสารการจัดการความขัดแย้ง กฎหมาย การคิด พูด ฟัง การพัฒนาบุคลิกภาพการปรับตัวเข้ากับสังคม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากแนวคิดเรื่องความต้องการของมาสโลว์ และทุนทางสังคม ตามแนวคิดของฮานันท์ กาญจนพันธุ์ (2559) ทำให้เกิดแนวคิดว่าการจะเข้าใจความต้องการของผู้สูงอายุในสังคมเมืองแบบชลบุรีอย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมแบบเมืองนั้น ควรต้องทำความเข้าใจเรื่องทุนทางสังคมหรือการเมืองของอัตลักษณ์ซึ่งเพื่อบอกว่าตนเองต้องการอะไรด้วยโดยผู้สูงอายุต่างกลุ่มย่อมมีทุนทางสังคมแตกต่างกัน รวมทั้งแนวคิดเรื่องอิทธิพลจากสังคมและสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎี Ecological systems theory ของ Bronfenbrenner (1979) อ้างถึงใน พลอยวไล ทองรักษ์ และพรรณระ ใจชุ่มชื่น, 2559 หน้า 9-10) ที่อธิบายว่า อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในระดับต่าง ๆ มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์เพราะพฤติกรรมเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมของบุคคลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปเป็นกรอบในการวิจัยได้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่เป็นเป้าหมายการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ อายุ 60-79 ปี ที่อาศัยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดชลบุรี และจากข้อมูลจำนวนประชากรผู้สูงอายุจังหวัดชลบุรี อายุ 60-79 ปี ที่ทำการสำรวจในปี พ.ศ. 2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) มีจำนวนทั้งสิ้น 146,003 คน ดังนั้นเพื่อให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ผู้วิจัยจึงใช้โปรแกรม G.Power ในการคำนวณ One way Anova ที่ $Effectsize = 0.25\alpha = 0.05$ $Power = 0.8$ จำนวนกลุ่ม = 4 ทำให้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง เมื่อคำนวณด้วยสถิติทดสอบ One way Anova ด้วยโปรแกรม G.Power จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 180 คน แต่เนื่องจากผู้วิจัยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 พื้นที่ จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ละ 50 คน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารั้งนี้มีจำนวน 200 คน

เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Technique) ใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบที่ใช้ความน่าจะเป็น แบบแบ่งชั้นอย่างไม่เป็นสัดส่วน (Disproportional Stratified Random Sampling) โดยดำเนินการดังนี้

1. เนื่องจากจังหวัดชลบุรีมีลักษณะพื้นที่ที่แตกต่างกันจึงแบ่งพื้นที่ในเขตจังหวัดชลบุรีออกเป็น 4 ลักษณะคือ พื้นที่เมือง พื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท พื้นที่ชนบท และพื้นที่เมืองลักษณะพิเศษ คือ มีความเป็นสากลที่มีชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมากจนเป็นที่ยอมรับ

2. ในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้ง 4 พื้นที่ แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้นอายุ 60-69 ปี และกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางอายุ 70-79 ปี กลุ่มละ 25 คน รวมเป็นพื้นที่ละ 50 คน เมื่อรวมทั้ง 4 พื้นที่จะได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 200 คน เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถามแบบที่ผู้วิจัยปรากฏตัวต่อผู้ให้ข้อมูล (Administered Questionnaire)

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม (Validity) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของข้อความในแบบสอบถาม จากนั้นนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถาม เมื่อแล้วเสร็จจึงดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับจริง และนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

การทดสอบความเที่ยง (Reliability) จะใช้การทดลองไปเก็บแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยครอนบาคแอลฟา มากกว่า 0.8 และอำนาจจำแนกรายข้อมากกว่า 0.2 ซึ่งหลังจากดำเนินการวิเคราะห์เครื่องมือ พบว่าการทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือวิจัย มีความเที่ยงสูง คือค่า Cronbach's Alpha = 0.987 ซึ่งถือว่าเหมาะสมนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ และเมื่อทดสอบค่าอำนาจจำแนกรายข้อพบว่ามีความอยู่ระหว่าง 0.246-0.968 ซึ่งเป็นค่าที่มากกว่า 0.2 จึงยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

จัดเก็บข้อมูลผู้สูงอายุ ใน 4 พื้นที่ คือ อำเภอเมืองชลบุรี อำเภอพนสนิมคม อำเภอบ่อทอง และ เมืองพัทยา จัดเก็บตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน-30 มิถุนายน 2560 เสร็จแล้ว จึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ข้อที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ ข้อมูลคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ส่วน ข้อมูลสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละและใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean: M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

สรุปผลการศึกษา

1. สถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี

1.1 ข้อมูลทั่วไป

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางจำนวนอย่างละ 100 คน รวมทั้งสิ้น 200 คน แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 35 และเพศหญิงจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 65 เมื่อเปรียบเทียบภายในกลุ่มเพศชายและเพศหญิง พบว่า เพศชายส่วนใหญ่เป็นวัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 36 ส่วนเพศหญิงส่วนใหญ่เป็นวัยต้นคิดเป็นร้อยละ 66 สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหรือแต่งงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61 รองลงมาเป็นหม้าย คิดเป็นร้อยละ 27.5 โสด คิดเป็นร้อยละ 8.0 และน้อยที่สุดคือ หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 3.5 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นมีสถานภาพสมรสมากกว่าวัยกลาง กล่าวคือ วัยต้นคิดเป็นร้อยละ 62 วัยกลางคิดเป็นร้อยละ 60 วัยต้นเป็นหม้ายและ

หย่าร้างน้อยกว่าวัยกลาง กล่าวคือ วัยต้นเป็นหม้ายคิดเป็นร้อยละ 24 และ หย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 6 ส่วนวัยกลางเป็นหม้าย คิดเป็นร้อยละ 31 และ หย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 1 ส่วนสถานภาพโสด พบว่า ทั้งวัยต้นและวัยกลางมีตัวเลขเท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 8 การนับถือศาสนา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 98.5 โดยวัยต้นนับถือศาสนาพุทธน้อยกว่าวัยกลาง กล่าวคือ วัยต้นนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 98 ส่วนวัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 99 การศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 77 รองลงมาคือไม่ได้ศึกษา คิดเป็นร้อยละ 7.5 โดยวัยกลางเป็นวัยที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา และไม่ได้รับการศึกษา มากกว่าวัยต้นเล็กน้อย กล่าวคือ วัยกลางมีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 79 และ ไม่ได้รับการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 9 ส่วนวัยต้นมีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 75 และไม่ได้ศึกษา คิดเป็นร้อยละ 6 จำนวนสมาชิกที่ผู้สูงอายุพักอาศัยอยู่ด้วย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะมีจำนวนสมาชิกอาศัยอยู่ด้วย (รวมผู้สูงอายุ) จำนวน 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมาคือ 1-2 คน โดยพบว่าผู้สูงอายุวัยต้นที่มีสมาชิกอยู่ด้วย 3-4 คนมีจำนวนมากกว่าวัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 43 ขณะที่วัยกลางคิดเป็นร้อยละ 37 สถานะในครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานะเป็นสมาชิกในครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 46.5 รองลงมาเป็นหัวหน้าครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 43 โดยผู้สูงอายุวัยกลางจะมีสถานะในการเป็นสมาชิกในครอบครัวมากกว่าวัยต้น โดยวัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 52 ขณะที่วัยต้นคิดเป็นร้อยละ 41 ขณะที่ผู้สูงอายุวัยต้นจะมีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัวมากกว่าวัยกลาง กล่าวคือ วัยต้นมีสถานะเป็นหัวหน้าครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 47 ส่วนวัยกลางคิดเป็นร้อยละ 39 ลักษณะของครอบครัว พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตรและหลาน คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาอาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตร คิดเป็นร้อยละ 18.5 โดยผู้สูงอายุวัยกลางอาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตรและหลานมากกว่าวัยต้น คือ วัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 29 และวัยต้นคิดเป็นร้อยละ 21 ขณะที่วัยต้นอาศัยอยู่กับคู่สมรสและบุตรมากกว่าวัยกลาง คือ วัยต้น คิดเป็นร้อยละ 19 ส่วนวัยกลางคิดเป็นร้อยละ 18

1.2 สถานการณ์การทำงาน

จากการสุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมได้ 200 คน เมื่อวิเคราะห์สถานการณ์การทำงาน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 54 โดยผู้สูงอายุวัยกลางไม่ได้ทำงานมากกว่าผู้สูงอายุวัยต้น กล่าวคือ ผู้สูงอายุวัยกลางไม่ได้ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 64 ส่วนผู้สูงอายุวัยต้นไม่ได้ทำงาน คิดเป็นร้อยละ 44

เหตุผลที่ไม่ทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่ตอบเหตุผลว่าไม่ประสงค์จะทำงาน คิดเป็นร้อยละ 47.5 โดยผู้สูงอายุที่ตอบว่าไม่ประสงค์จะทำงานส่วนใหญ่แล้ว เป็นผู้สูงอายุวัยต้น คิดเป็นร้อยละ 58 ขณะที่วัยกลางคิดเป็นร้อยละ 37

งานที่ทำในปัจจุบัน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ตอบว่าทำงานอื่น ๆ (ไม่ใช่เกษตรกรรม ประมง รับจ้าง ค้าขาย/ธุรกิจ การศึกษา การเมือง) คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาคือ เกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 17.5 และ งานค้าขายและธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 16.5 โดยผู้สูงอายุวัยกลางตอบว่าทำงานอื่น ๆ (ไม่ใช่เกษตรกรรม ประมง รับจ้าง ค้าขาย/ธุรกิจ การศึกษา การเมือง) มากกว่าวัยต้น คือ ผู้สูงอายุวัยกลาง คิดเป็นร้อยละ 55 ขณะที่วัยต้นคิดเป็นร้อยละ 41

เหตุผลในการทำงานของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าทำงานเพราะต้องการมีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 47.5 โดยผู้สูงอายุวัยต้นทำงานเพราะต้องการมีรายได้คิดเป็นร้อยละ 58 ส่วนวัยกลางทำงานเพราะต้องการมีรายได้ คิดเป็นร้อยละ 37

ความสุขในการทำงาน พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้สึกไม่มีความสุขในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 36.5 โดยผู้สูงอายุวัยกลางไม่มีความสุขในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 48 ส่วนวัยต้นคิดเป็นร้อยละ 25

2. เปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และความรู้ทักษะ

ด้านร่างกาย

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านร่างกายภาพรวมระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $t = 4.47$ และค่า $Sig = 0.00$) โดยผู้สูงอายุวัยต้นมีความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านร่างกายมากกว่าวัยกลาง

เมื่อพิจารณารายละเอียดความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ด้านร่างกายระหว่างวัยต้นและวัยกลาง พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการแตกต่างกัน 8 ประเด็น คือ 1) ความต้องการให้มีการพัฒนาเรื่องคุณภาพอากาศ 2) ความต้องการให้มีการควบคุมคุณภาพอาหารและน้ำดื่มที่จำหน่ายในชุมชนให้มีมาตรฐาน 3) ความต้องการสวัสดิการด้านยารักษาโรค 4) ความต้องการให้มีการสวัสดิการเครื่องนุ่งห่มสำหรับผู้สูงอายุ 5) ความต้องการให้มีพื้นที่ในการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ 6) ความต้องการเวลาในการพักผ่อนนอนหลับมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ 7) ความต้องการได้รับการพัฒนา ด้านสมรรถภาพทางเพศ ความต้องการพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ 8) ความต้องการสวัสดิการในการดูแลรักษาสุขภาพกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ส่วนความต้องการให้มีการพัฒนาเรื่องระบบห้องขับถ่ายสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและผู้สูงอายุวัยกลางมีความต้องการไม่ต่างกัน

ด้านจิตใจ

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านจิตใจภาพรวมระหว่าง ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $t = 4.25$ และค่า $Sig = 0.00$) โดยผู้สูงอายุวัยต้นมีความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ในด้านจิตใจมากกว่าวัยกลาง

เมื่อพิจารณารายละเอียดความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน ด้านจิตใจระหว่างวัยต้นและวัยกลาง พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการแตกต่างกันในทุกเรื่อง คือ ความต้องการความรักจากคนรอบข้าง ความต้องการ การเคารพให้เกียรติจากคนรอบข้าง ความต้องการความเข้าใจจากคนรอบข้าง ความต้องการความมั่นคงในชีวิตมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ความต้องการความปลอดภัย ในการดำรงชีวิต ความต้องการเพื่อนที่เข้าใจท่าน ความต้องการให้ครอบครัวมีความอบอุ่นมากขึ้น ความต้องการปฏิบัติกิจตามโอกาส ความต้องการความมั่นใจ ในตนเองเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอุทิศตัวเพื่อสังคม

ด้านสังคม

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านสังคมภาพรวมระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

(ค่า $t = 4.72$ และค่า $Sig = 0.00$) โดยผู้สูงอายุวัยต้นมีความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านสังคมมากกว่าวัยกลาง

เมื่อพิจารณารายละเอียดความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านสังคมระหว่างวัยต้นและวัยกลาง พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการแตกต่างกันในทุกเรื่องคือ ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือทางสังคม ความต้องการยอมรับในสังคม ความต้องการความก้าวหน้าในชีวิตมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ความต้องการการจัดการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ ความต้องการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้สังคมมีความสุข ความต้องการมีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าให้กับสังคม ความต้องการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่าง ๆ ความต้องการความมั่งคั่งในชีวิต ความต้องการค้นพบความจริงแห่งชีวิต ความต้องการระบบสวัสดิการทางสังคมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างภาคภูมิใจ

ด้านความรู้ทักษะในการทำงาน

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านความรู้ทักษะในการทำงาน ภาพรวมระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ค่า $t = 4.69$ และค่า $Sig = 0.00$) โดยผู้สูงอายุวัยต้นมีความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านจิตใจมากกว่าวัยกลาง

เมื่อพิจารณารายละเอียดความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านจิตใจระหว่างวัยต้นและวัยกลาง พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการแตกต่างกันในทุกเรื่อง คือ ความต้องการพัฒนาความสามารถด้านคอมพิวเตอร์และสื่อสารออนไลน์ ความต้องการพัฒนาความสามารถในการใช้อุปกรณ์สื่อสารต่าง ๆ เช่น มือถือ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต ความต้องการพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษ ความต้องการพัฒนาทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ความต้องการพัฒนาทักษะด้านการจัดการความขัดแย้ง ความต้องการพัฒนาความรู้ทางด้านกฎหมาย ความต้องการพัฒนาทักษะด้าน การคิด พูดย ฟัง เพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความต้องการพัฒนาด้านบุคลิกภาพ ความต้องการพัฒนาความสามารถด้านการปรับตัวให้กับสังคม ความต้องการพัฒนาความรู้วิชาการในอาชีพใหม่ ๆ เช่น การชงกาแฟ การทำอาหาร การลงทุนหุ้น เพื่อสร้างรายได้เพิ่ม

**เปรียบเทียบภาพรวมความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของ
ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลาง 4 ด้าน คือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และความรู้ทักษะ**

ตารางที่ 2.1 แสดงการสรุปข้อมูลเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน
ภาพรวมในแต่ละด้านระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและผู้สูงอายุวัยกลาง
วิเคราะห์โดยสถิติ t-test

ความต้องการพัฒนา ศักยภาพการทำงาน ภาพรวมในแต่ละด้าน	ผู้สูงอายุ	N	Mean (M)	SD	ความหมาย	t	Sig.
1. ด้านร่างกาย	วัยต้น	100	1.53	1.16	ปานกลาง	4.47	0.00
	วัยกลาง	100	0.79	1.19	ปานกลาง		
2. ด้านจิตใจ	วัยต้น	100	1.48	1.13	ปานกลาง	4.25	0.00
	วัยกลาง	100	0.79	1.17	น้อย		
3. ด้านสังคม	วัยต้น	100	1.40	1.11	ปานกลาง	4.72	0.00
	วัยกลาง	100	0.69	1.03	น้อย		
4. ด้านความรู้ทักษะในการทำงาน	วัยต้น	100	1.09	0.98	ปานกลาง	4.69	0.00
	วัยกลาง	100	0.48	0.86	น้อย		
5. ภาพรวม	วัยต้น	100	1.36	1.04	ปานกลาง	4.69	0.00
	วัยกลาง	100	0.68	1.02	น้อย		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงาน
ภาพรวมในแต่ละด้านระหว่างผู้สูงอายุวัยต้นและผู้สูงอายุวัยกลาง ที่ระดับนัยสำคัญ
ทางสถิติ.05 พบว่า ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานภาพรวมระหว่างผู้สูงอายุ
วัยต้นและวัยกลางมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทุกด้าน โดยผู้สูงอายุวัยต้น
ต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานภาพรวมมากกว่าผู้สูงอายุวัยกลาง

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านต่าง ๆ
ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และด้านความรู้ทักษะในการทำงาน พบว่า

ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุพร้อมวัยต้นมีความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานมากกว่าวัยกลาง (วัยต้น มีค่าเฉลี่ย = 1.36 วัยกลาง มีค่าเฉลี่ย = 0.68) เมื่อจัดเรียงลำดับความต้องการจะพบว่า วัยต้นอันดับที่ 1 ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = 1.53) อันดับที่ 2 ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = 1.48) อันดับที่ 3 ตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย = 1.40) อันดับที่ 4 ตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านความรู้ทักษะในการทำงาน (ค่าเฉลี่ย = 1.09) ส่วนวัยกลางอันดับที่ 1 ตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย = 0.79) และตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย = 0.79) อันดับที่ 2 ตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย = 0.69) อันดับที่ 3 ตัวแปรความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านความรู้ทักษะในการทำงาน (ค่าเฉลี่ย = 0.48)

อภิปราย

1. สถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี

จากการศึกษาสถานการณ์การทำงานของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองอุตสาหกรรมและเมืองท่องเที่ยวที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจสูงมากแห่งหนึ่งของภาคตะวันออกและประเทศไทย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทั้งวัยต้นและวัยกลางส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงาน โดยเหตุผลที่ไม่ทำงานเป็นเพราะไม่ประสงค์จะทำงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่ในพื้นที่เมืองที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ทำให้ชีวิตมีความพร้อมพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ต้องทำงานเมื่อเกษียณอายุ

อย่างไรก็ตามยังคงพบว่า มีผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยกลางยังคงทำงานอยู่ในปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่มีอาชีพอื่น ๆ (ไม่ใช่เกษตรกรรม ประมง รับจ้าง ค้าขาย/ธุรกิจ การศึกษา การเมือง) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศุภชัย ศรีสุชาติและแก้วขวัญ ตั้งติพงศ์กุล สำนักงานสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ สำนักเศรษฐกิจแรงงาน กระทรวงแรงงาน (2557, บทคัดย่อ) ที่พบว่า

รัฐได้มีนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุ จึงส่งผลให้สถานประกอบการในปัจจุบันมีการปรับตัว จ้างแรงงานผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสทำงานเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ รัชพล อ่ำสุข และปัทพร สุคนธมาน (2559, หน้า 345) เรื่องแรงงานผู้สูงอายุ สถานการณ์และนโยบายของประเทศไทย ที่กล่าวว่า ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานมากถึงร้อยละ 39.9 เพราะประเทศไทยมีนโยบายผลัดกันต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ และจากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุทำงานเป็นเพราะเหตุผลเรื่องต้องการมีรายได้ จะเห็นว่าสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐฐิฐิตตา เทวเลิศกุล วณิฎา ศิริวรสกุล และชัชสรรัฐ รอดเยี่ยม (2559, หน้า 529-530) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาวะให้เป็นพลังกระฉิบศึกษาเทศบาลนครวังสิตที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งของผู้สูงอายุต้องเผชิญในการดำรงชีวิตคือ เรื่องรายได้และสวัสดิการ โดยพบว่า ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่สอดคล้องกับรายจ่าย ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุต้องการทำงานเพราะต้องการมีรายได้ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น และจากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงาน ส่วนใหญ่รู้สึกไม่มีความสุขในการทำงาน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะศักยภาพของผู้สูงอายุกับงานที่ผู้สูงอายุทำไม่สอดคล้องกัน จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกไม่มีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ ศุภชัย ศรีสุชาติ และแก้วขวัญ ตั้งติพิศกุล (2557) ที่เสนอว่า การดำเนินมาตรการตามนโยบายการจ้างงานผู้สูงอายุควรทำในลักษณะการส่งเสริมและตามความสมัครใจ ไม่ควรเป็นมาตรการบังคับ เพราะการทำงานของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับศักยภาพด้านร่างกายและความสามารถของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าการดำเนินการของภาครัฐในเรื่องมาตรการทางกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับการเสริมสร้างการจ้างงานผู้สูงอายุเป็นแนวทางที่ควรสนับสนุน แต่ควรพัฒนากลไกในการจัดการให้เกิดความคล่องตัว สามารถพัฒนาต่อยอดได้อย่างยั่งยืน และสังคมยอมรับในคุณภาพหรือประโยชน์ที่จะเกิดร่วมกันให้เพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันต้องเข้าใจความแตกต่างของผู้สูงอายุแต่กลุ่มให้มากขึ้นและไม่ดำเนินการใด ๆ ในลักษณะเหมารวม แต่ควรมีความประณีตในการออกแบบและดำเนินนโยบาย นอกจากนี้ควรสนับสนุนและให้กำลังใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับเรื่องผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันพบว่า ท้องถิ่นเริ่มทำเรื่องผู้สูงอายุมากขึ้นแล้ว ดังเห็นได้จากผลการสำรวจจากการวิจัยเรื่องการจัดการบริการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออก ของ ประจักษ์

น้ำประสาธน์ไทย (2554, หน้า 1) ที่พบว่า ประเภทบริการสังคมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงใต้ให้ประชาชนในพื้นที่มากที่สุด คือเรื่องผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ควรต้องทำเรื่องเหล่านี้ให้ตรงและสอดคล้องความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่ด้วย เพราะจากการของประจักษ์ยังมีข้อค้นพบด้วยว่า ความพึงพอใจที่ผู้รับบริการมีต่อบริการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุยังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจังหวัดชลบุรีจะพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง คือ 2.74 (ประจักษ์ น้ำประสาธน์ไทย, 2554 หน้า 289)

๒. ศึกษาเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของ ของผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางในจังหวัดชลบุรี

เมื่อเปรียบเทียบความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานใน 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม ความรู้ทักษะในการทำงาน พบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นและวัยกลางมีความต้องการพัฒนาศักยภาพภาพรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผู้สูงอายุวัยต้นต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานมากกว่าวัยกลาง อย่างไรก็ตาม หากเปรียบเทียบความต้องการสองกลุ่มจะพบว่า ผู้สูงอายุวัยต้นต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านร่างกายเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านความรู้ทักษะในการทำงานเป็นอันดับสุดท้าย ส่วนผู้สูงอายุวัยกลางต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในด้านร่างกายและจิตใจเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ ด้านสังคม และด้านความรู้ทักษะในการทำงานเป็นอันดับสุดท้าย จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มคือ วัยต้นและวัยกลางต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านร่างกายมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐฐิธิตตา เทวาลีศกุล วณิภา ศีวีรสกุล และ ชัชสรรัฐ รอดยิ้ม (2559 หน้า 529) ที่ศึกษาเทศบาลนครวังสิต พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการเข้าร่วมพัฒนาในด้านร่างกายมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีภาวะผู้สูงอายุทางด้านชีววิทยา ที่สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539, หน้า 12) ที่กล่าวไว้โดยอธิบายว่า การเป็นผู้สูงอายุเป็นผลเนื่องจากความชราภาพทางร่างกายที่เกิดขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงด้านพันธุกรรม โครงสร้างร่างกาย อวัยวะ เนื้อเยื่อ ภูมิคุ้มกันที่ลดลงและความเสื่อมของเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุต้องการการพัฒนาเรื่องร่างกายมาก จากผลการศึกษาดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาศักยภาพ

การทำงานของผู้สูงอายุในพื้นที่ชลบุรีควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพในด้านร่างกายเป็นสำคัญ และรองลงมาคือ ด้านจิตใจ สังคม และ ความรู้ทักษะในการทำงาน อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายละเอียดของผู้สูงอายุวัยต้นที่ต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านร่างกาย พบว่า มีความต้องการในเรื่องสวัสดิการด้านยารักษาโรคมามากที่สุด รองลงมาคือ ต้องการเวลาในการพักผ่อนนอนหลับมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ และต้องการพัฒนาเรื่องที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ แสดงว่าผู้สูงอายุแม้จะอยู่ในสังคมเมืองที่เชื่อว่าเจริญก้าวหน้า มีโรงพยาบาลและบุคลากรทางการแพทย์อยู่มากแล้ว แต่สวัสดิการเรื่องยารังคงไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวิทย์ บ่วงราบ (2551, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นมีความเป็นเมืองสูงเช่นเดียวกับจังหวัดชลบุรี มีความต้องการด้านการแพทย์และสาธารณสุขมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านที่อยู่อาศัย แสดงว่า สังคมแบบเมืองอย่างชลบุรียังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเรื่องสวัสดิการและที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองว่า ควรมีการนำแนวคิดเรื่อง UD (Universal Design) ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมให้ทุกกลุ่มวัยสามารถเข้าถึงได้ มาใช้ในการพัฒนาเมืองชลบุรีให้เพิ่มมากขึ้น โดยในระยะเริ่มต้นอาจเน้นเรื่องการจัดทำที่อยู่อาศัยที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องเดินขึ้นลงมากนัก รวมทั้งจัดให้มีทางลาดง่ายต่อการเดินหรือการใช้รถเข็น และการจัดให้มีห้องน้ำที่ปลอดภัย ไม่ลื่นล้มง่าย เป็นต้น

นอกจากนี้ หากพิจารณาจากลำดับความต้องการของผู้สูงอายุทั้งวัยต้นและวัยกลางดั่งกล่าว จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดความต้องการของมาสโลว์ (สฤตมนี วัฒนวงศ์ 2555, หน้า 8-10) คือ ระดับ 1 ความต้องการด้านร่างกาย กล่าวคือ มนุษย์ต้องการอาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ ความต้องการพักผ่อนเพื่อการดำรงชีวิต ระดับ 3 ความต้องการด้านสังคมกล่าวคือ มนุษย์ต้องการความรัก ต้องการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มและได้รับการยอมรับจากคนในกลุ่ม ระดับ 4 เป็นความต้องการได้รับการยกย่องหรือมีฐานะเด่นในสังคมกล่าวคือ ต้องการได้รับการเคารพ สรรเสริญหรือยอมรับนับถือจากคนในสังคม ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุในจังหวัดชลบุรี ทั้งวัยต้นและวัยกลางควรมุ่งเน้นในด้านร่างกายเป็นสำคัญ แต่กระนั้นการพัฒนาศักยภาพในด้านอื่น ๆ คือ จิตใจ สังคม และความรู้ทักษะในการทำงานก็จัดเป็นสิ่งที่ไม่ควรละเลยด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น และวัยกลางเท่านั้น ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุลักษณะอื่น ๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรทำศึกษากลุ่มตัวอย่างตามความเข้มแข็งและความอ่อนแอ หรือ การทำกิจกรรมและคุณค่า การรวมกลุ่มและการทำกิจกรรม หรือเกณฑ์อื่น ๆ เช่น ชนชั้น เชื้อชาติ ศักยภาพ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในเรื่องความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในจังหวัดชลบุรี ควรจัดทำนโยบาย และแผนการพัฒนาผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านร่างกาย และจิตใจ นอกจากนี้ ภาครัฐควรจัดให้มีศูนย์กลางดำเนินกิจกรรมประสานงานกับทุกกระทรวง ทบวง กรม รวมทั้งกับภาคเอกชนในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล เพื่อบูรณาการการพัฒนาศักยภาพการทำงานของผู้สูงอายุที่เชื่อมโยงสอดคล้องกัน อย่างเป็นระบบ อันจะก่อให้เกิดการประหยัด ค่าใช้จ่าย และสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต*. วันที่ค้นข้อมูล 4 สิงหาคม 2559, จาก https://www.msociety.go.th/article_attach/13225/17347.pdf
- คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2559). *ยุทธศาสตร์การวิจัยประเด็นด้านผู้สูงอายุและสังคมสูงอายุ (2556-2559)*. วันที่ค้นข้อมูล 5 สิงหาคม 2559, จาก https://ora.kku.ac.th/Research_Inside.pdf
- ชาญวิทย์ บ่วงราบ.(2551). *ความต้องการการได้รับสวัสดิการของผู้สูงอายุในตำบลเสาชิงหิน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ณัฐจิรัฐิตตา เทวาเลิศกุล วณิญา ศิริวรสกุล และ ชัชสรรัฐ รอดยิ้ม. (2559). แนวทางการพัฒนาผู้สูงอายุจากภาวะให้เป็นพลัง กรณีศึกษาเทศบาลนครรังสิต. *Veridian E-Journal, Silpakom University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-เมษายน 2559 หน้า 529-545. วันที่ค้นข้อมูล 4 สิงหาคม 2559, จาก <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/viewFile/61498/50672>
- ประจักษ์ น้ำประสานไทย. (2554). *รายงานวิจัยเรื่องการจัดบริการสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคตะวันออก*. บางแสน: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พลอยวไล ทองรักษ์ และ ทรรคนะ ใจอุ่นชื่น. (2559). พฤติกรรมมนุษย์ ใน อัมพร สุคันธวิช, พวงเพชร สุรัตน์กุล (บรรณาธิการ), *มนุษย์กับสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 9-10.
- รัชพล อ่ำสุข และปัทพร สุคนธมาน. (2559). *แรงงานผู้สูงอายุสถานการณ์และนโยบายของประเทศไทย*. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 กันยายน 2558. วันที่ค้นข้อมูล 10 กันยายน 2559, จาก <http://www.copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/6-1/2001201710045924.pdf>

- ศุภชัย ศรีสุชาติ และแก้วขวัญ ตั้งติพงค์กุล.(2557).แนวทางการส่งเสริมอาชีพและ
การมีงานทำของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา: การจ้างงานผู้สูงอายุในภาคอุตสาหกรรม
การผลิต. วันที่ค้นข้อมูล 7 สิงหาคม 2559, จาก <http://research.mol.go.th/2013/rsdat/data/doc/QMZPX00/01QMZPX00.pdf>
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. (2555). จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). สังคมวิทยาภาวะสูงอายุความเป็นจริงและการคาดการณ์
ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). รายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2557. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). รายงานสถิติจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ:
สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2559). ทูทางสังคมกับการพัฒนาเมือง. นนทบุรี: มูลนิธิ
สถาบันสร้างสรรค์ปัญญาสาธารณะ.